

דער סיום פון היינטיקן שיעור חומש איז⁸⁷ "ויאהל אברם ויבוא וישב באלוני ממרא אשר בחברון, ויבן שם מזבח לה'".

שטייט אין מדרש⁸⁸ "אר"א ג' מזבחות בנה: אחד לבשורת ארץ ישראל, ואחד לקנינה, ואחד שלא יפלו בניו (בעי'), און רש"י⁸⁹ איז מבאר דעם סדר, אז דער ערשטער איז געווען לבשורת הארץ, בתחלת פ' לך לך⁹⁰, דער צווייטער איז "שלא יפלו בניו בעי" (דאס מיינט בשעת כיבוש הארץ ע"י יהושע ווען עס איז געווען א מלחמה בעי'), וואס דאס איז דער מזבח וואס אברם האט געמאכט ביי "בית אל מים והעי מקדם"⁹², און דער דריטער מזבח, וועגן וועלכן עס רעדט זיך דא, בחברון, איז לקנין ארץ ישראל, ווארום עס שטייט בסמיכות צו "קום התהלך בארץ גו' כי לך אתננה"⁹³.

פארוואס איז אבער דער דריטער מזבח געווען בחברון דוקא - שטייט אין אן אנדער ארט אין מדרש⁹⁴ "ואחד בחברון, מקום שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית, שנאמר⁹⁵ ויבואו גו' ויכרתו להם המלך דוד בחברון לפני ה'".

ד.ה. אז דער ענין פון חברון איז פארבונדן דערמיט וואס אלע אידן, אלע י"ב שבטים האבן אויף זיך מכתיר וממליך געווען דוד המלך, אין אן אופן של כריתת ברית עד עולם, ביז דוד מלכא משיחא וואס איז אויך מזרע דוד⁹⁶ ושלמה⁹⁷, ביז אז דער רמב"ם איז מקשר בספרו⁹⁸ די גאולה ע"י משיח צדקנו מיט דער גאולה ע"י דוד (און עס איז מבואר בארוכה אויך אין גמרא סנהדרין⁹⁹ אין די סוגיות וואו עס רעדט זיך וועגן די ענינים).

ביז דער כריתת ברית איז דוד געווען א מלך בלויז אויף שבט יהודה¹⁰⁰ וכו', אבער קומענדיק קיין חברון האבן אלע אידן כורת געווען מיט אים א ברית, אז זיין מלכות איז א מלכות נצחית¹⁰¹. א מלך ארעי קען זיין אויך פון שאר השבטים, און ווי ס'איז געווען בפועל (ווי דער רמב"ם ברענגט אין הלכות מלכים¹⁰²) - אבער דער

(87) שם, יח. (88) ב"ר פל"ט, טז. יל"ש פרשתנו עה"פ (רמז סז). מדרש לקח טוב פרשתנו יב, ח. (89) בפירושו לב"ר שם. (90) יב, ז. (91) יהושע קאפיטל ז. (92) פרשתנו שם, ח. (93) שם יג, יז. (94) מדרש הגדול עה"פ. (95) ש"ב ה, ג. (96) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד. ובכ"מ. (97) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ להרמב"ם ר"פ חלק יסוד הי"ב. אגרת תימן (ע"פ תנחומא ס"פ תולדות. אגרת בראשית פמ"ד). וראה מפרשי זוהר ח"א (קי, ב). וש"נ. (98) הל' מלכים שם ה"א. (99) צח, סע"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 279 הערה 52. (100) ש"ב ב, ד. (101) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז. שם ה"ט. (102) שם ה"ח-ט.

ענין פון מלכות נצחית איז בלויז ביי זרע דוד¹⁰¹, ווי עס שטייט¹⁰³ "כסאך יהי' נכון עד עולם" און "כרתי ברית לבחירי נשבעתי לדוד עבדי, עד עולם אכין זרעך גו' כסאך סלה"¹⁰⁴.

וכאמור לעיל, אז מטעם זה איז דער מלך המשיח מורע דוד ושלמה, ווייל מלכותו של משיח איז א מלכות נצחית, עולם התחי', גאולה שאין אחרי' גלות¹⁰⁴, במילא מוז דאס זיין מורע דוד, ביז אז דער לשון בכמה מדרשים¹⁰⁵ איז אז (ניט נאר "צמח שמו", כלשון הכתוב¹⁰⁶, נאר) "דוד שמו", אז דוד אליין איז מלכא משיחא.

וואס דאס איז אויך דער ביאור אין דעם וואס מ'גייט זאגן אין קידוש לבנה¹⁰⁷ (במוצאי שבת פ' לך לך) "דוד מלך ישראל חי וקיים" - דלכאורה: מען קען ניט זאגן אז "חי וקיים" מיינט בעוה"ב, ווייל דעמולט איז "מאי קמ"ל?", און וואס איז דער קשר מיט קידוש לבנה און דוד המלך - "כלשון¹⁰⁸ ישראל יש להם חלק לעוה"ב?"

- נאר דער פשט איז טאקע אז ער איז חי וקיים איצטער און אלס מלך ישראל, וואס איז כולל כל עם ישראל, פון "ראשיכם שבטיכם" ביז "חוטב עצים" און "שואב מימין", אויך נשי ישראל וסף שבישראל, ביז קטנים שבקטנים וקטנות שבקטנות:

און דאס מיינט "דוד מלך ישראל חי וקיים", ווייל "הם עתידים להתחדש כמותה"¹⁰⁹, אז אלע אידן, וואס דוד איז זייער "מלך" וואס איז "חי וקיים" - וועלן האבן די גאולה האמיתית והשלמה ע"י דוד מלכא משיחא!

און די הוראה האט מען אויך איצטער, איידער מ'קומט בפועל צו קידוש לבנה: די גאולה איז טאקע, מאיזו סיבה שתהי', נאך ניט געקומען מאנטאג, ששה בחשון, אבער אעפ"כ ליגט א סידור אויפן טיש, און דארט בלעטערט מען אויף צו נוסח קידוש לבנה, זעט מען אז ווען עס קומט קידוש לבנה במוצאי שבת, וועט מען זאגן "דוד מלך ישראל חי וקיים", וואס דאס מיינט אז ניט נאר ער איז "חי וקיים" במוצאי שבת, נאר דעם מאנטאג שלפנ"ז און דינסטאג שלפנ"ז וכל הימים שלפנ"ז, פון דער רגע וואס ער איז געווארן א "מלך ישראל!"

וואס דאס גופא וואס דאס ווערט דערציילט אין תורה איז א

(103) ש"ב ז, טז. (103*) תהלים פט, ד-ה. (104) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. (105) ראה מדרש משלי פס"ט. (106) זכרי' ו, יב (ובתרגום שם). ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. ועוד. (107) מר"ה כה, א. (108) סנהדרין ר"פ חלק. (109) סדר קידוש לבנה. מסנהדרין מב, א.

באווייז אז אין דעם איז פאראן א הוראה¹¹⁰, ווארום תורה איז ניט א ספר פון סיפורים יפים.

- אמת טאקע, אין תורה זיינען פאראן סיפורים יפים ברוחניות, און אויך יפים בגשמיות, אין מקרא יוצא מדי פשוט¹¹¹ - אבער ניט דאס איז דער ענין פון תורה, און ווי עס שטייט אין זהר¹¹² אז ח"ו צו זאגן אז תורה איז א ספר של סיפורים, "ווי לאינזן חייבא דאמרי דאורייתא לאו איהי אלא ספורה בעלמא". ביז ווי דער ראָגאַטשעווער ברענגט¹¹³, אז יעדער סיפור אין תורה איז ניט א סיפור נאר א דין והלכה, וואס דעריבער לערנט מען אפ פון סיפורי התורה כמה הלכות בפועל, ביז אז דאס ווערט א מקור אויף דינים אין רמב"ם און אין שו"ע (וכמפורט בספרי הרצ"ובי).

איז דערפון דער לימוד והוראה - אז זינט דוד המלך איז געווארן "מלך ישראל", איז ער "חי וקיים" עד סוף כל הדורות, כולל דעם זמן וואס מ'קוקט אין סידור אין דעם נוסח פון קידוש לבנה (נאך איידער עס קומט דער זמן פון קידוש לבנה בפועל), און בשלימות וועט זיך דאס אויסדריקן לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא.

וע"פ כל הנ"ל איז מובן - אז דער מזבח השלישי שבנה אברהם איז כנגד דעם בית המקדש השלישי ומזבח השלישי דלעתיד, בבית דוד מלכא משיחא.

כד. דערפון איז אויך פארשטאנדיק די הוראה פון דעם סיום פון היינטיקן שיעור חומש - וועגן "ויבן שם מזבח לה'" אלס "מקום שהמליכו בו את דוד":

אברהם איז דאך געווען דער ערשטער איד, "אחד הי' אברהם"¹¹⁴; און ווי מ'זעט אויך בבקשת הצרכים שבתפלה, אפילו בשבת ויו"ט, אז די חתימת הברכה הראשונה איז "מגן אברהם" (כאטש מ'דערמאנט פריער "אלקי יצחק ואלקי יעקב" און "אלקיננו"), ד.ה. אברהם איז דער עיקר וסיום וחיותם.

איז ביי אברהם'ען געווען זיין עבודת השם בגלוי דורך הקרבת קרבנות ע"ג המזבח (וכפירוש הפשוט בלשון המשנה¹¹⁵ "על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", אז "עבודה" מיינט עבודת

(110) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית. וראה זח"ג נג, ב. (111) שבת סג, א. (112) זח"ב קנב, א. (113) מכתבי תורה מכתב צט. (114) יחזקאל לג, כד. (115) אבות פ"א מ"ב.

הקרבת 116, "כהנים בעבודתם" בביהמ"ק ובמשכן (נאר לאחרי זה, בזמן הגלות מיינט עס עבודת התפלה, וואס אויך במקום קרבנות תקנו¹¹⁷); וכפשטות הענין, אז הקרבת קרבנות מוז זיין ע"ג המזבח¹¹⁸, ווי דער דין איז (געבראכט אין גמרא זבחים¹¹⁹) אז אפילו נים-אידן וואס זיינען פטור פון אלע הגבלות שבקרבת מוזן זיי האבן א (קרבת תמים, כאטש נים מיט די זעלבע גדר תמימות ומומין ווי אידן, און א) מזבח, א מקום גבוה¹²⁰.

וואס דאס איז אויך דער טייטש פון ווארט "מזבח" מלשון זבח (נוסף אויף אלע רמזים וראשי תיבות שבשם זה וכו').

דערציילט אונז תורה, אז אברהם האט געבויט כמה מזבחות, און מיט יעדן מזבח האט ער אויפגעטאן כמה וכמה ענינים, אבער אז ס'איז געקומען דער מזבח השלישי, איז ער געווען בחברון.

וואס בנוגע דער שטאט חברון ווייס יעדערער אז דארט ליגן אברהם יצחק ויעקב און שרה רבקה ולאה, ג' אבות וג' אמהות, און אויך אדם וחוה (ווי געבראכט אין מדרחז¹²¹ - ונתבאר במקום אחר די הוספה שבדבר); עס איז אויך ידוע וואס עס שטייט אין זהר¹²², אז חברון איז מלשון חיבור, און דאס איז פארבונדן מיט הכרת דוד¹²², וואס דאס איז אויך פארבונדן דערמיט וואס בשעת הכרת דוד איז דארט געווען דער "חיבור" פון אלע שבטים צו ממלך זיין אים אלס מלך על כל ישראל.

וואס די נקודת הענין איז - אז חברון מיינט דער ענין פון הכרת דוד למלך על כל ישראל באופן נצחי, פארבונדן מיט דער גאולה האמיתית והשלימה דלעתיד, ע"י דוד מלכא משיחא.

כה. האט מען דערפון די הוראה צו יעדער אידן:

יעדער איד דארף וויסן, אז אין יעדער מצוה וואס ער טוט - דארף דאס זיין דורכגענומען מיט דעם ענין פון "חברון", מיט דער גאולה העתידה.

און ווי דער רמב"ן¹²³ ברענגט פון מדרש¹²⁴ אויפן פסוק¹²⁵ "הציבי לך ציונים", אז די אלע מצוות שבזמן הזה זיינען בלויז

(116) מפרשים שם. (117) ראה ברכות כו, א-ב. ועוד. (118) ראה רמב"ם הל' ביהמ"ח פ"א ה"ג. ובכ"מ. (119) קטו, א. (120) שם קטו, ב. רמב"ם סוף הל' מעשה הקרבנות. (121) עירובין נג, א. פרש"י חיי שרה כג, ב. וראה ב"ר פנ"ח, ד. (122) ח"א לט, ב. ח"ב לא, א. ועוד. וראה ס' הליקוטים-דא"ח צ"צ ערך חברון. (123) עה"פ אחרי יח, כה. (124) ספרי עקב יא, יז (הובא בפרש"י שם, יח). וראה אוה"ת בשלח ע' תעג ואילך. (125) ירמ' לא, כ.

"סימנים וציונים" אויף די מצוות דלעתיד, וואס וועלן זיין בתכלית השלימות, "כמצות רצונך"¹²⁶.

וכמובן בפשטות: וויבאלד לעתיד לבוא וועט זיין דער בית המקדש בשלימות, היות ער וועט זיין בנוי ע"י הקב"ה¹²⁷ ("מקדש אדנ' כוננו ידיך"⁴⁷), העכער סיי פון בנין שלמה¹²⁸ (וואס האט אין זיך מעלות מיוחדות) און סיי פון בית שני (וואס "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"¹²⁹) - וועט זיכער זיין אויך דער מזבח דעמולט בתכלית השלימות, במקומו הראשון¹³⁰, דעם זעלבן מקום וואו דער מזבח איז געווען במקדש השני ובמקדש הראשון (וואס "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"¹³¹),

און ווי דער רמב"ם איז מבאר בספרו¹³², ספר הלכות הלכות¹³³, אז "המזבח מקומו מכוון ביותר", וואס דערפאר איז "שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד העיד להן על מקום המזבח"¹³⁴, און דאס איז דער "מקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כו' והוא המזבח שהקריב בו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן ומשם נברא כו' אדם ממקום כפרתו נברא"¹³⁵ - איז אבער אין דעם גופא וועט זיין א שלימות לעתיד לבוא.

און דערפון איז מובן בנוגע צו יעדער מצוה וואס א איד טוט, כולל דעם ענין פון "בכל דרכיך דעהו" און "כל מעשיך יהיו לשם שמים", וואס אויך דאס איז א דין אין שו"ע - אז דאס אלץ איז בלויז "ציונים" צו דעם קיום המצוות בשלימות לעתיד לבוא, ווען די מצוות וועלן זיין בתכלית השלימות.

וואס דאס ברענגט צו א "בענקעניש", אז בשעת קיום המצוה בענקט זיך א איד צו דעם זמן ווען קיום המצוות וועט זיין "כמצות רצונך".

וואס דאס גופא, דער קיום המצוות בזמן הזה אלס "ציונים", איז ממחר דעם מזבח השלישי וביהמ"ק השלישי.

126) בתפלת מוסף. וראה תו"א ויחי מו, ד ואילך. תו"ח שם צה, א ואילך. אורח"ת שם (כרך ו) תתשכח, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך. 127) פרש"י סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. זח"א כח, א. ח"ג רכא, א. מקומות שנסמנו בלקו"ש ח"ח ע' 418 הערה 64. 128) ראה זח"א שם. וראה לקו"ש ח"ט ע' 28. ועוד. 129) חגי ב, ס. ב"ב ג, סע"א ואילך. 130) זבחים סב, א. 131) דה"א כח, יט. 132) הל' ביהב"ח רפ"ב. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 602 בהערה. 133) לי הרמב"ם בהקדמתו לספר היד. 134) רמב"ם הל' ביהב"ח שם ח"ד. מזבחים שם. 135) רמב"ם שם ח"ב.

איז בשעת א איד טוט א מצוה, כולל אויך "כל מעשיך לשם שמים", דארף ער בשעת מעשה בענקען און שטרעבן צו דער מעגלעכקייט צו מקיים זיין די מצוות "כמצות רצונך".

און היות אז ער גארט און וויל קענען מקיים זיין די מצוה וואס קומט נאך דער מצוה וואס ער טוט יעצט, שוין באופן פון "כמצות רצונך" - ווערט דאס "צרכיו", במילא האט ער די מצוה לבקש צרכיו האמיתיים, אז די מצוה זאל זיין "כמצות רצונך".

און מ'האט דאך די הבטחה, ווי דער רמב"ם¹³⁶ פסק'נט להלכה, אז "לעולם (137) צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי בו' וכן כל העולם (כולו¹³⁸) חציו זכאי בו', עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

כו. וואס דאס איז די הוראה פון דעם סיום פון היינטיקן שיעור - אז דער ערשטער איד האט געמאכט ג' מזבחות (ולגירסא אחת¹³⁹ - ד' מזבחות), אבער דער סיום (בשיעור החומש היומי) איז געווען דער מזבח שעשה בחברון, פארבונדן מיט דעם ברית וואס אלע אידן האבן כורת געווען אז דוד המלך זאל זיין למלך ישראל באופן פון "חי וקיים" לעולם.

און מ'פועל'ט אז ער זאל זיין ניט נאר "מלך ישראל", נאר אויך א מלך כל העולם כולו, וואס דאס איז ענינו של משיח, ווען "אז¹⁴⁰ אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לעבדו¹⁴¹ שכם אחד" (ווי דער רמב"ם איז מבאר בארוכה¹⁴²), והיתה לה' המלוכה¹⁴³.

און וואס מערער מען איז מרבה אין מעשינו ועבודתינו, ובפרט ע"י ההתבוננות בכל האמור, אלץ נעענטער און שנעלער האט מען דעם קיום היעוד פון "וארו עם ענני שמיא"¹⁴⁴,

שטייט מען אין ארץ הקודש, און אין ירושלים עיר הקודש, און אויפן הר הקודש, הר הבית, ביז אין "מקדש אד' כוננו ידיך"

136) הל' תשובה פ"ג ה"ד. מקדושין מ, סע"א ואילך. 137) כ"ה בקידושין שם. 138) כן מובא מרמב"ם דפוס ספרד שלפני רנב. וראה לקמן ע' 848 הערה 55. 139) ראה תורה שלימה פרשתנו יב, ח אות קכד. וש"נ. 140) צפני' ג, ט. 141) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 הערה 79. 142) הל' מלכים ספי"א. 143) עובדי' א, כא. 144) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.